

Совиний Край

Старожили Клесова стверджують, що назва селища таки має походження від цього птаха

Щодо виникнення Клесова як населеного пункту, версій існує багато. Одні говорять, що йому трохи більше ста років і з'явився він на тодішній павутині залізниці. Інші розповідають і про дещо старший вік, згадуючи польського пана на прізвисько Пугач. Він, побачивши в цій краї величезні природні ресурси, оселився тут ще в далекому 18 столітті. Та й походження назви більше вказує на це. «Келесів», - казали тодішні поліщуки, коли їх запитували, де вони живуть. Так називали місце, густо заселене совами. Саме посеред величезних віковічних дубів збудувався вищезгаданий шляхтич, тож і прізвисько отримав совиного роду.

Зараз, на жаль, цієї родзинки Полісся вже, мабуть, і не побачиш. Хіба що на гербі селища, де увіковічений цей птах, який, широко розкинувши крила, тримає в лапах щось подібне до великого молота, гордо символізуючи багатство надр регіону. Індустріальний профіль Клесова вгадується вже при в'їзді. Назва населеного пункту викарбувана на великій гранітній плиті, а сюжет польської природи, що доповнює цей витвір, вдало поєднується з колоритом Клесівського лісництва - одного з найромантичніших куточків краю. Місцеві майстри-художники, вдало підкресливши природну красу лісу, створили справжню казку з величезними грибами, ведмедами та журавлями, лісовичками та мавками, які хоч і дерев'яні, та, здається, в будь-який момент можуть ожити, поставши перед нами картинами «Лісової пісні» Лесі Українки, герої якої зупинилися тільки на мить, щоб залишити і перетворити цю красу у вічність. Багато весільних пар продовжує обряд вінчання в лісництві, даючи один одному обітницю єднання перед величезним тризубом як символом соборності всієї України, що ввівся в землю великою кількістю маленьких хвойних дерев.

Населення селища етнічно різнобарвне. Ще за радянських часів розбудовувати Клесів з'їхалися багато спеціалістів різних галузей із країн пострадянського простору. Інтенсивні кроки індустріалізації післявоєнного періоду зробили з невеликого залізничного вузла промислово розвинений населений пункт. Основна господарська діяльність у ньому ведеться навколо видобутку корисних копалин і переробки продукції лісу. Гордістю Клесова є величезні запаси граніту, лісові масиви, а візитною карткою - бурштин. Географічно селище розташоване на межі славнозвісного гранітного щита, що на півночі України простягнувся від Клесова до Овруча. Цінність місцевих гранітів - у їх щільності, що дозволяє, крім звичної щебеневі продукції, видобувати з надр монолітні гранітні блоки, які пізніше застосовують при виготовленні пам'ятникової продукції. Саме це й приваблювало свого часу зазначеного польського пана Пугача, який навчився добувати цей камінь, углявши в ньому цінний будівельний матеріал.

Іншим багатством краю є ліс. Зеленими шатами розлігся він довкола селища, ховаючи в собі сивину та мелодію віків, всеобізнаність і мудрість тисячоліть, щедрість і могутність стихій, натякаючи на свою велич і неосяжність. На болотистих ґрунтах упродовж століть природа підбрала найоптимальніший ансамбль флори й фауни. У лісах переважають хвойні, та часто можна зустріти березові гаї або дубові бори, зазвичай дуже гостинні величезною кількістю грибів та ягід.

Основна промислова діяльність з обробки деревини припадає на місцевий лісгосп. Він, об'єднуючи дев'ять великих за площею лісництв, є одним з найбільших господарств не тільки в області, а й у країні. Зазначу, що в останні роки керівництво підприємства взяло курс на відновлення лісових масивів, які нещадно знищила індустріальна політика Радянського Союзу та зовсім не демократична влада перших десяти років незалежної України. Тож тепер на місці кожного зрізаного дерева лісники висаджують два, а то й три саджанці, надіючись відновити первозданність місцевої природи, яка дуже змінилася за останні п'ятдесят років. Невдала меліорація разом з масовою вирубкою лісів докорінно змінили заболочений ландшафт, що призвело до знищення багатьох видів рослинного та

тваринного світів у цій місцевості. А піком цієї діяльності стало обміління озера Тухове, колись найглибшого і в Україні, тим самим знищивши неповторну водойму вулканічного утворення. Тому зараз на території лісгоспу створені заповідні зони задля збереження хоча б маленької часточки тієї природи, що формувалася на місцевих теренах упродовж тисячоліть. Деякі з них з часом переросли в зони відпочинку.

Основною і наймальовничішою з них стало урочище «Коплице». Це місце вже не один рік є Меккою для відпочинку не тільки клесівців і жителів району, а й гостей з інших регіонів України. Називають його ще Голубим озером, оскільки вода в ньому завжди має прозоро-голубуватий колір завдяки вмісту гліцерину, що лікувально діє на організм людини. Власне, саме озеро - це затоплений водою кар'єр, де раніше добували граніт. Тому відразу ж з берега глибина його сягає трьох-чотирьох метрів, що є прекрасним місцем для любителів екстремальних стрибків у воду. Довкола кар'єру, вписуючись у лісовий ландшафт, збудовано велику кількість альтанок і куренів з мангалами та столами. Місцеві майстри вдало поєднали міцність граніту з декоративністю дерева, тим самим підкресливши красу лісу й індустріальне минуле водойми. Отож коли постало питання про використання кар'єру як сировинної бази з видобутку граніту та позбавлення урочища статусу заповідника, місцеве населення виступило проти бізнесових інтересів деяких промислових структур селищним референдумом. Він, за іронією долі, відбувся через тиждень після парламентських виборів і став яскравим прикладом значущості цього місця відпочинку, для Клесівців, які практично одностайно проголосували за заповідний статус урочища, продемонструвавши силу єдності як черговий крок до побуту демократичного суспільства.

Та, на жаль, не в усіх питаннях жителі селища одностайні. Найбільше непорозумінь і спірних питань виникає навколо славнозвісного Клесівського родовища бурштину, найбільшого в Україні. Клесівському бурштину майже сорок мільйонів років, що вказує на дуже давнє панування лісів у цій місцевості. Хоча деякі дослідники пояснюють наявність родовища льодовиком, що насунувся з півночі і, зупинившись у цьому місці, повернувся назад уже талим морем. А на згадку про себе лишив величезні запаси сонячного каменю, що прихопив з собою з місця теперішнього Балтійського моря, де й заховані найбільші його запаси у світі.

Геологічна розвідка бурштину велася паралельно з промисловим освоєнням гранітів ще в радянські часи. Та тільки зі здобуттям незалежності в Клесові почалася інтенсивна «розкопка» цього диво-каменю. Унікальність місцевих сукцинітів (друга його назва) у величезній кількості кольорів і відтінків, а зелений і голубий бурштин, який притаманний тільки Клесівському родовищу, високо цінується світовими ювілірами.

Невелика глибина залягання зробила його доступним для місцевих жителів. Усі намагання державних структур монополізувати видобуток ще більше загострювали ситуацію. Півтора десятка років цей промисел є найбільш прибутковим і відповідно найбільш тіншовим, бо всі пропозиції узаконити «клондайк» не мали підтримки у влади. Отож замість планомірних ре-культиваційних методів видобутку бурштину клесівці застосовують варварські способи, сприяючи руйнуванню великих площ лісів і боліт. Гонитва за поліським золотом спотворила околиці (та й не тільки) Клесова, зробивши їх схожими більше на марсіанські пустирі з голою землею або на поверхню Місяця з величезною кількістю кратерів. Тому дозвіл на узаконення цієї діяльності став би, на мій погляд, найбільш оптимальним вирішенням ситуації, позаяк когорта старателів з роками зростає. У селище, як на Аляску, з'їжджається багато охочих збагатитися.

Величезна сировинна база Клесова призвела (і ця тенденція прослідковується далі) до швидкого зростання населення, яке за роки незалежності збільшилося майже у півтора рази. І, можливо, наступне покоління отримає в подарунок новий статус і називатиме його містом.

А наразі все тут сплелося в часі та просторі. Поряд з новозабудованими вулицями Лесі Українки та Шевченка розташовані пострадянські Леніна та Дзержинського; зведені

переважно з місцевого граніту магазини мають назви «Бурштин» або «Полісся»; на оголених каменистих поверхнях кар'єрів незрозуміло як ростуть берези та сосни; посеред лісу можна побачити величезні каменюки, що з роками вросли в землю. Навіть місцева футбольна команда, що має назву «Граніт», грає в кольорах вічної молодості, переплєтених зі світло-жовтим сяйвом сонячного каменю; а картини й ікони з бурштину, що так вправно виготовляють місцеві художники, якнайкраще розкажуть про неповторну красу Рівненського Полісся та слов'янську духовність її мешканців.

Сергій КОТЯЙ